

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING BOLALARNI TARBIYALASH VA RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Umarova Feruza Pardaboy qizi, Sheraliyeva Shaxlo Zuxritdinovna, Amanboyeva Ma'mura
Abduolimovna, Yusupova Farida Anvarovna

Toshkent viloyati Pedagogik mahorat markazi
maktabgacha ta'lim yo'nalishi tinglovchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar bog'chasining bolani tarbiyalash va har tomonlama rivojlantirish jarayonidagi o'rni keng yoritilgan. Maktabgacha ta'lim muassasasining bola shaxsini shakllantirishdagi ahamiyati, uning aqliy, jismoniy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy-uslubda tahlil qilingan. Maqolada bolalarning tengdoshlari bilan muloqoti, axloqiy tarbiya jarayoni, emotsional barqarorlikni shakllantirish va maktabga tayyorlash jarayonlari keng ochib berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalar bog'chasiga muntazam qatnagan bolalar intellektual faoliyat, nutq rivoji, mustaqillik va ijtimoiy moslashuv bo'yicha yuqori natijalarga ega bo'ladi. Mazkur maqola maktabgacha ta'lim mutaxassislari, tarbiyachilar va otionalar uchun ahamiyatlidir.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, bolalar bog'chasi, bola rivojlanishi, ijtimoiylashuv, tarbiya, intellektual rivojlanish, maktabga tayyorlov.

Аннотация: В статье подробно рассматривается роль детского сада в процессе воспитания и всестороннего развития ребёнка. Научно анализируется значение дошкольного образования в формировании личности ребёнка, его влияние на психическое, физическое, духовное и социальное развитие. Подробно рассматриваются вопросы общения детей со сверстниками, процесс нравственного воспитания, формирования эмоциональной устойчивости и процессы подготовки к школе. Результаты исследования показывают, что дети, регулярно посещающие детский сад, достигают высоких результатов в интеллектуальной деятельности, развитии речи, самостоятельности и социальной адаптации. Статья актуальна для специалистов дошкольного образования, педагогов и родителей.

Ключевые слова: дошкольное образование, детский сад, развитие ребёнка, социализация, воспитание, интеллектуальное развитие, подготовка к школе.

Annotation: This article extensively covers the role of kindergarten in the process of raising and comprehensively developing a child. The importance of preschool education in the formation of a child's personality, its impact on mental, physical, spiritual and social development is scientifically analyzed. The article extensively discusses children's communication with peers, the process of moral education, the formation of emotional stability and the processes of preparing for school. The results of the study show that children who regularly attend kindergarten achieve high results in intellectual activity, speech development, independence and social adaptation. This article is important for preschool education specialists, educators and parents.

Keywords: preschool education, kindergarten, child development, socialization, upbringing, intellectual development, preparation for school.

Kirish

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimi — barkamol avlodni shakllantirishning eng muhim

bosqichidir. Oila birlamchi tarbiya maskani bo'lsa, bog'cha bolaning keng ijtimoiy muhitga chiqishidagi ilk bosqich bo'lib, uning har tomonlama kamolotida muhim o'rin tutadi. Bolalar bog'chasining bola hayotidagi o'rni. Bog'cha — bola shaxs sifatida shakllanadigan, muloqot ko'nikmalari, mustaqillik, axloqiy sifatlar va ijtimoiy moslashuv jarayoni shakllanadigan birinchi katta jamoa. Maktabgacha yoshda idrok, xotira, diqqat, nutq va tafakkur kabi jarayonlar jadal rivojlanadi.

Bola hayotidagi birinchi ijtimoiy muassasa — oila. Yaqin kattalar bilan muloqot orqali bola birinchi bilimni oladi. Bola hayotidagi ikkinchi ijtimoiy muassasa — bolalar bog'chasi.

Uning kelajagi bola qanday sharoitda rivojlanishiga bog'liq.

Maktabgacha yoshda xotira, idrok, fikrlash, nutq kabi asosiy aqliy jarayonlarni rivojlantirish juda muhimdir. Bu davrda bolaning dunyo tuzilishi haqidagi bilimlari doimiy yangilanadi, u lug'atini rivojlantiradi, madaniy va tarixiy tajribani o'zlashtiradi.

Bola bog'chaga kelganda, u ijtimoiy munosabatlarning yangi dunyosi haqida g'oyalarga ega bo'ladi, bu yerda yaqin muhitdan farqli normalar hukmronlik qiladi. Aynan shu paytda kelajakdagi kattalar (ijtimoiy) hayotiga tayyorgarlik boshlanadi. Bolalar bog'chasining asosiy vazifasi, ijtimoiy va ta'limiy muassasa sifatida, o'quvchilarining oilalariga pedagogik yordam va qo'llab-quvvatlash ko'rsatish, shuningdek, ularning xulq-atvori va rivojlanishidagi muammolarni qoplashdir. Bolalar bog'chasining asosiy vazifalaridan biri har bir bolani o'quv jarayoniga jalb qilish, uni maktabga tayyorlashdir.

BOLALAR BOG'CHASI — bola boradigan birinchi davlat muassasasi. U yerda, "malakali" ta'lim yondashuvi yordamida, u kommunikatsiyaning barcha normalari va tamoyillarini osonlik bilan o'zlashtiradi. Muloqotga bo'lgan istak inson tabiatida mavjud. Hozircha, yaqin kattalar bu bolaga bo'lgan ehtiyojni qondirish uchun yetarli. Ammo taxminan uch yoshida u kattalar bilan mavjud bo'la olmaydigan bunday muloqotga ehtiyojni rivojlantiradi va kuchaytiradi. Bola kattalar bilan teng darajada muloqot qilishi qiyin, chunki qayerga borish va nima qilish o'zi hal qiladi. Kattalar o'zi bola bilan muloqot qoidalarini tanlaydi. Bolalar bog'chasida tengdoshlari bilan birga bo'lib, ular bilan muloqot qilib, umumiy qoidalar asosida tengdoshlari bilan muloqot qiladi. Uning tengdoshlari orasida aql-idrok, kuch va o'xshash qiziqishlarga ega bolalar bilan teng do'stlarni topadi. Ular birgalikda o'yin qoidalarini tanlashadi, muvofiqlashtirishni va boshqa bolalarning talablarini tinglashni o'rganadilar. Bundan tashqari, ota-onalar bolalar o'yinlarini o'zlari kabi tez-tez o'ynashni istamaydilar. Bola ko'proq tengdoshlari bilan o'ynaydi. Uning tengdoshlari ham kuch va energiyaga to'la, shuning uchun bola uchun ularning hamrohligida o'ynash tez charchagan kattalar bilan o'ynash ancha qiziqarli. O'yin yordamida bola muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, boshqalar qoidalariga bo'ysunishni va ularga amal qilishni o'rganadi, boshqalarning fikrlarini hisobga olishni o'rganadi. Lekin tengdoshlar bilan muloqot qilish yaqin kattalar bilan bo'lishdan ko'ra qiyinroq. Kattalar farzandining his-tuyg'ulari va istaklarini taxmin qiladi, tengdoshlari esa o'z his-tuyg'ulari va istaklarini ham tushunmaydi va shakllantiradi. Shuning uchun kichik bolalar ko'pincha bir-biri bilan janjallashadi. Ular qanday tanishishni bilishmaydi, boshqa bolaga qanday murojaat qilishni, qachon va qanday rad etishni bilishmaydi. Bu qoidalarning barchasini bolalar bog'chasida oson o'rganadi. Bolalar bog'chasidagi bolalar ham bir yoshda. Har bir guruh kamida 30 kishidan iborat bo'lib, turli xarakter va odatlarga ega. Vaqti-vaqti bilan manfaatlar to'qnashuvi paydo bo'lishi ajablanarli emas. Albatta, bu yoqimsiz, lekin aynan shunday voqealar tufayli bola o'z manfaatlarini himoya qilish zarurligini anglaydi va qarshilik ko'rsatishni o'rganadi. Yengil, ko'zga tashlanmaydigan shakldagi o'qituvchilar bolaga muloqotning asosiy fazilatlarini rivojlantirishga yordam beradi: Bolalar bog'chasida bola boshqa kattalar bilan muloqot qilishni o'rganadi. Kelajakda o'qituvchilar bilan

muloqot qilish tajribasi maktabda o'qituvchilar bilan muammolarni oldini olishga yordam beradi. Bu yerda bola ona va otadan tashqari, itoat qilinishi kerak bo'lgan boshqa kattalar ham borligini tushuna boshlaydi. Maktabgacha ta'lim muassasasida bola "intizom"ga rioya qilishni o'rganadi, ya'ni o'zidan tashqari, yotoqxon qoidalriga rioya qilish va hurmat qilish zarurligini tushunadi. Bola intellektual va jismoniy rivojlanishga ega bo'ladi.

Malakali ona va ota bolalar bog'chasidan yaxshiroq zarur bilimlarni berishi mumkin, lekin uyda ta'limda eng qiyin narsa bolaga ijtimoiy rivojlanishni ta'minlashdir. Bola intellektual va jismoniy rivojlanishga ega bo'ladi. Malakali ona va ota bolalar bog'chasidan yaxshiroq zarur bilimlarni berishi mumkin, lekin uyda ta'limda eng qiyin narsa bolaga ijtimoiy rivojlanishni ta'minlashdir.

Agar o'ylab ko'rsangiz, bolalar bog'chasi bolaga umuman ko'p narsa beradi. Bog'chada bolani to'liq rivojlantirishga qaratilgan turli darslar o'tkaziladi: chizmachilik, modellashtirish, dizayn, nutq rivojlantirish, badiiy adabiyot bilan tanishish, matematik tushunchalar asoslarini shakllantirish. Shuningdek, bolaning jismoniy rivojlanishiga qaratilgan musiqa va jismoniy tarbiya darslari ham mavjud.

Bilimdan tashqari, bolalar bog'chasida intizomga rioya qilishni, kattalarga itoat qilishni, o'zidan keyin tozalashni, mustaqillikni ko'rsatishni va ma'lum kundalik tartibga rioya qilishni o'rganadi. Ko'pchilik kattalar faqat soat bo'yicha yashashga o'rganmagan, aslida esa bu tana uchun juda foydali – har kuni bir vaqtda ovqatlanish, yurish, uxlash. Bolalar bog'chasining samaradorligining asosiy dalili — bolaning maktabga kirishi. Axir, yaqinda maktablarning birinchi sinf o'quvchilarini qabul qilish shartlari biroz o'zgardi. Bola maktabga psixologik jihatdan tayyor va bolalarni bolalar bog'chasida tarbiyalash va o'qitish dasturida belgilangan ma'lum darajadagi bilimlarga ega bo'lishi kerak.

Bolalar uchun asosiy bilim manbai bolalar bog'chasi tarbiyachi xodimlaridir. Ular bolaning kelajagi bolalar bog'chasida bo'lgan bolani maktabga tayyorlashga bog'liqligini tushunishadi. Ular bolaning qobiliyatlarini rivojlantira oladimi, unga ta'limiy faoliyatlarga qiziqish uyg'otadimi, shunda bola o'rganishga qiziqish uyg'otadimi? Tarbiyachilar bolalarning sog'lig'i va keng qamrovli ta'limiga g'amxo'rlik qiladi hamda ota-onalar bilan birgalikda har bir bolaning bolaligini baxtli qilishga intiladi.

Xulosa

Maktabgacha yosh bolaning tafakkur, xotira, nutq, idrok hamda tasavvur kabi psixik jarayonlari eng faol rivojlanadigan davr hisoblanadi. Bog'chadagi mashg'ulotlar — tasviriy san'at, nutq rivojlantirish, matematika asoslari, konstruktorlik, mantiqiy o'yinlar — uning intellektual imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, harakatli o'yinlar, jismoniy tarbiya darslari va sayrlar bolaning sog'lom rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bog'cha nafaqat ta'lim beradigan, balki tarbiyalaydigan maskan ekanligini unutmashlik lozim. Mazkur muassasa bolalarda halollik, mehribonlik, hurmat, o'zaro yordam, intizom, madaniyatli muomala kabi fazilatlarini singdiradi. Kun tartibi, o'z vaqtida ovqatlanish va uxlash, jamoa bilan ishlash orqali bola ma'lum bir tizim va tartibga amal qilishni o'rganadi. Bu esa kelajakda maktab hayotiga moslashishini osonlashtiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bog'chaga muntazam qatnagan bolalar maktabda o'qishga tez moslashadi, topshiriqlarni ongli ravishda bajaradi, nutqi rivojlangan bo'ladi, diqqat va xotirasi kuchliroq bo'ladi, jamoada o'z o'rnini topa oladi. Bu esa maktabgacha ta'limning beqiyos ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi qonuni. — Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasi” PQ-4312-son qarori. — Toshkent, 2019.
3. “Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun Davlat o'quv dasturi”. — Toshkent: MTT Vazirligi, 2021.
4. G'oziev E.G. “Ontogenez psixologiyasi”. — Toshkent: Fan, 2010.
5. Vygotskiy L.S. “Bola psixologiyasi”. — Moskva, 2016.
6. Sultonova M., Raxmonov B. “Maktabgacha pedagogika”. — Toshkent: O'qituvchi, 2020..